

УДК 349.22:331

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.39>

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК ФАКТОР ПЛИННОСТІ КАДРІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Рошканюк В.М.,

*Кандидат юридичних наук, доцент,
завідуючий кафедри господарського права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3083-5231>*

Нагорна О.О.,

*старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2611-6031>
leoleo28206@gmail.com*

Рошканюк В.М., Нагорна О.О. Ціннісні орієнтації співробітників поліції як фактор плинності кадрів в Національній Поліції України.

У статті досліджено ціннісні орієнтації співробітників поліції як фактор плинності кадрів в Національній поліції України, а також проаналізовано умови за яких відбувається підготовка майбутніх фахівців, проаналізовано спеціальну наукову літературу й нормативно-правову базу з предмета дослідження.

Проблему ціннісних орієнтацій працівників органів Національної поліції, з точки зору методології, треба розглядати в етико-філософському аспекті. Так, філософія характеризується наявністю відповідних категорій, котрі ототожнюють дві моделі та характеризуються двома поняттями моральністю та мораллю. Відмітимо, що починаючи з епохи античності і до нашого часу, вказані поняття функціонують у вирі соціальних, а також гуманітарних наук.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що робота поглибила теоретичні напрацювання щодо ціннісних орієнтацій співробітників поліції як фактору плинності кадрів в Національній поліції України. Так, за результатами дослідження визначено зміст ціннісних орієнтацій співробітників поліції, досліджено сутність вказаних орієнтацій як плинності кадрів в Національній поліції України.

Також у межах статті акцентовано увагу на тому, що професійна підготовка майбутніх фахівців відбувається в умовах інтенсивних змін і трансформацій у системі вищої освіти. За останнє десятиліття вимоги до компетентності спеціаліста будь-якої галузі стають дедалі вищими. Особливо актуальним є це питання в умовах нинішніх державних перетворень. Рівень професійного навчання все більше має відповідати не лише національним, а й міжнародним стандартам якості вищої освіти. Пріоритетним напрямком навчання у навчальних закладах із специфічними умовами навчання стає розвиток загальнокультурних і професійних компетенцій молодій людині, що сприятиме підвищенню рівня її конкурентоспроможності на ринку праці як у державних, так і світових масштабах.

В межах даної статті також акцентовано увагу на тому, що цінності можуть розглядатися в контексті різних категоріальних систем, і специфіка того чи іншого визначення цього поняття залежатиме від тієї сфери наукового знання, у рамках якої воно вивчається.

Ключові слова: Національна поліція України, ціннісні орієнтації, плинність кадрів, фахівці.

Roshkanyuk V.M., Nagorna O.O. Value orientations of police officers as a factor in personnel turnover in the National Police of Ukraine.

The article examines the value orientations of police officers as a factor in personnel turnover in the National Police of Ukraine, and also analyzes the conditions under which training of future specialists takes place, analyzes the special scientific literature and legal framework on the subject of research.

The problem of valuable orientations of practitioners in the bodies of the National Police, from the point of view of methodology, needs to be considered in the ethical and philosophical aspect. Thus, philosophy is characterized by the presence of two distinct categories, which distinguish two models that are characterized by two concepts of morality and morality. We can see that starting from the era of antiquity and up to our time, it has been shown to understand how to function in the social sciences, as well as in the humanities.

The scientific novelty of the research lies in the fact that the work deepened the theoretical work on the value orientations of police officers as a factor of personnel turnover in the National Police of Ukraine. Thus, based on the results of the research, the content of the value orientations of police officers was determined, the essence of the specified orientations as personnel turnover in the National Police of Ukraine was investigated.

The article also focuses on the fact that the professional training of future specialists takes place in conditions of intensive changes and transformations in the higher education system. Over the last decade, the requirements for the competence of a specialist in any field have become increasingly high. This issue is especially relevant in the conditions of current state transformations. The level of professional training should increasingly meet not only national, but also international quality standards of higher education. The priority direction of training in educational institutions with specific training conditions is the development of general cultural and professional competencies of a young person, which will contribute to increasing the level of his competitiveness in the labor market both on a national and global scale.

This article also focuses on the fact that values can be considered in the context of different categorical systems, and the specifics of one or another definition of this concept will depend on the field of scientific knowledge in which it is studied.

Keywords: National Police of Ukraine, value orientations, personnel turnover, specialists.

Постановка проблеми. Часто існує посилений інтерес переважно до зовнішніх перетворень у освіті, а саме захоплення новими формами й методами роботи, тотальне включення новітніх засобів у навчальний процес супроводжується ігноруванням внутрішніх складових усіх учасників навчально-виховної взаємодії. Така невиправдана диспропорція в освіті, що виражається в акцентуванні одних та ігноруванні інших компонентів, здатна призвести до негативних наслідків. З одного боку, ці наслідки можуть виявлятися в дезадаптації, зниженні навчально-професійної мотивації студентів, з іншого – у явищі професійного вигорання, формуванні професійних деструкцій. Так, у зв'язку із збільшенням рівня плинності кадрів у системі Національної поліції, зростає актуальність тематики даного дослідження.

Поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації» є пограничними, оскільки мають місце в предметній сфері різних соціальних і гуманітарних наук, зокрема психології, соціології, культурології, політології, філософії, антропології та ін.. З одного боку, цінності функціонують як об'єктивні норми й регулятори соціальної поведінки, з іншого – є суб'єктивними концепціями чогось бажаного для індивіда або групи. Тому структурний і функціональний аналіз цінностей здійснюється як на макро- або соціо-культурному рівні, так і на мікро- або індивідуально-психологічному рівні. Унаслідок міждисциплінарного характеру та двоїстого походження цінності можуть розглядатися в контексті різних категоріальних систем [1, с. 3].

Отже, як було зазначено вище, цінності можуть розглядатися в контексті різних категоріальних систем, і специфіка того чи іншого визначення цього поняття залежатиме від тієї сфери наукового знання, у рамках якої воно вивчається [2, с. 5].

Виклад основного матеріалу. Переходячи до більш детальнішого вивчення ціннісних орієнтацій співробітників поліції слід більш детально вивчити генезу окремих понять. Так, ціннісні орієнтації співробітників поліції це сукупність переконань, норм поведінки, установок і правил, прийнятих в підрозділі і в більшій або меншій мірі розділяються всіма працівниками поліції.

Ціннісні орієнтації є однією з пріоритетних складових діяльності співробітників поліції. Також варто відмітити, що ціннісні орієнтації можна розглядати як важливий та потужний інструмент при створенні настрою настрою працівників поліції на високу ефективність професійної діяльності, високу якість в роботі. Формування та підтримка культури, котрі підвищувала б віддачу від працівників, які працюють в підрозділі, тобто сприяла підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності. Це одне з найважливіших стратегічних завдань керівництва. Ефективність керівництва залежить від побудови культурних систем, які будуть створювати умови для формування у праців-

ників прихильності до своєї організації і її цілям, зацікавленого ставлення до справи і розвитку творчості та ініціативи. Така культура забезпечить максимально повне розкриття потенціалу поліцейських, що працюють в підрозділу.

Характеристика організаційної культури охоплює:

- 1) Індивідуальну автономність ступінь відповідальності, незалежності та можливостей вираження ініціативи в організації;
- 2) Структуру – взаємодія органів та осіб, правил, що діють, прямого керівництва та контролю;
- 3) Напрямок – ступінь формування цілей та перспектив діяльності підрозділу;
- 4) Інтеграція – ступінь, до якої працівники підрозділу поліції користуються підтримкою в інтересах здійснення скоординованої діяльності;
- 5) Управлінське забезпечення – ступінь, щодо якої керівники забезпечують чіткі комунікативні зв'язки, допомогу і підтримку своїм підлеглим;
- 6) Стимулювання – ступінь залежності винагороди від результатів праці;
- 7) Професійна ідентичність – ступінь отождолення працівників з підрозділом та діяльності поліції в цілому;
- 8) Управління конфліктами – ступінь вирішення конфліктів;
- 9) Управління ризиками – ступінь до якої працівники заохочуються до дій в екстремальних умовах і прийнятті на себе ризику.

Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості – це морально-психічний орієнтир її поведінки і діяльності. Специфіка ціннісних орієнтацій полягає в тому, що, на відміну від інших категорій, найбільш тісно пов'язані з поведінкою суб'єкта, який керується морально-правовими категоріями і принципами, що утверджені в суспільстві і державі. Надзвичайно актуально те, щоб цінності кожного були узгоджені, скоординовані, зіставлені з цінностями суспільства. В основі ціннісних орієнтацій працівників Національної поліції – суб'єктивна оцінка проблем і процесів, які становлять соціально-правову значущість у його професійній діяльності, спрямованих на реалізацію особистих інтересів та інтересів системи ОВС, в яку входять працівники поліції.

Аналіз ціннісних орієнтацій працівників Національної поліції становить великий науковий і практичний інтерес, оскільки вони несуть відповідальність за забезпечення громадського порядку і безпеки кожного громадянина.

У чому полягає специфіка професійної діяльності працівників поліції? На які цінності вони орієнтуються і які захищають? Для нас сьогодні великий інтерес становить характер і специфіка цінності та ціннісних орієнтацій в службово-професійній діяльності передових зарубіжних країн. Так, Д. Кальянов, аналізуючи діяльність поліції країн ЄС, зазначає, що до «поліцейських обов'язків, крім захисту суспільства та людини зокрема від насильницьких та інших протиправних дій, належить також надання адміністративних послуг і допомоги громадянам, які через соціальні, особисті, економічні, правові та інші надзвичайні обставини потребують відповідної допомоги» [3, с. 4].

Досить цікавим видається досвід Німеччини, адже свідомість громадян вказаної країни чітко направлена на закріплення думки щодо того, що поліція являється другом та помічником, а також те, що поліцейський завжди неухильно дотримується норм основного закону. Поліцейський, у будь-якому випадку, має усвідомлювати, що його повноваження є чітко визначеними законом та торкаються головних та основних прав людини таких як свобода, життя та здоров'я.

Якщо ж ми звернемося до зарубіжного досвіду, то варто зазначити, що поліцейські Великобританії, Німеччини, США, Франції тощо чітко розуміють та усвідомлюють соціальну цінність власної професії та відчують почуття гордості за обрану професію. Так, дослідивши зарубіжний досвід за вказаною тематикою, можемо зробити висновок щодо того, що в більшій мірі вказані країни слугують певним взірцем для наслідування вітчизняними органами. Основні ціннісні філософсько-стратегічні напрями діяльності поліції наші органи взяли на озброєння, і це зафіксовано в нормативно-правових актах.

Так, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Здійснивши аналіз вказаної вище норми, можемо вийти висновку щодо того, що людські цінності є найголовнішими, а їх охорона набуває першого чергового значення. Закон чітко закріпив, що поліція як центральний орган виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, поважає гідність особи, а також виявляє до особи вкрай гуманне ставлення тощо [4, с. 116].

Також відмітимо, що у професійній діяльності поліції центральна роль виражається у неухильному дотриманні законності, що є соціально-правовою цінністю для всіх працівників органів Національної поліції. Законність виражається як державно-правовий режим, за допомогою якого забезпечується загальнообов'язковість юридичних норм у суспільстві і державі. В умовах розбудови Української держави дотримання і зміцнення законності органами внутрішніх справ набувають виняткового значення. У зв'язку з тим, що основна мета законності у сучасних демократичних державах полягає у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина, працівники органів внутрішніх справ зобов'язані суворо дотримуватись найперше цього основного правового принципу. В цьому аспекті важливого значення у професійній діяльності працівників поліції набуває проблема справедливості. Справедливість (лат. – *justitia*) – соціально-етична та морально-правова категорія. Поняття «справедливість» позначає наявність у соціальному світі правових засад і виражає їх правильність, імперативність і необхідність. Справедливість є і філософсько-етичною категорією. Сутність понять «справедливість» і «право» перетинається. Ці терміни тісно взаємопов'язані. Відомий філософ і гуманіст І. Кант особливу увагу звертав на обов'язок зберігати і захищати право і законність як соціальні цінності. Проблему справедливості і законності він тісно пов'язував з обов'язком кожного громадянина суворо дотримуватися законів держави.

Проблема втілення моральних засад у практичну діяльність правоохоронних органів є однією з актуальних, відтак вимагає ретельного філософсько-правового аналізу, в якому суттєве місце посідає етико-правова, соціально-психологічна парадигма ціннісних орієнтацій в професійній діяльності працівників правоохоронних органів, які виконують важливу соціальну роль у функціонуванні держави. Держава тільки тоді може вважатися правовою, коли у всіх її сферах діє принцип поваги до прав, свобод, честі й гідності людини. Дотримання цих прав є вищою цінністю суспільства. Дотримання цих прав покладено на правоохоронні органи, в яких чільне місце відводиться органам внутрішніх справ. Працівники органів Національної поліції наділені правами, які в певних умовах можуть втручатися в особисте життя людини, але це втручання повинно здійснюватися із суворим дотриманням вимог Конституції України, чинних нормативно-правових актів. Коли це втручання відбувається без законних підстав або з порушенням норм закону, воно розглядається у суспільній свідомості як таке, що суперечить моральним засадам [5, с. 108].

Проблему ціннісних орієнтацій працівників органів Національної поліції, з точки зору методології, треба розглядати в етико-філософському аспекті. Так, філософія характеризується наявністю відповідних категорій, котрі ототожнюють дві моделі та характеризуються двома поняттями моральністю та мораллю. Відмітимо, що починаючи з епохи античності і до нашого часу, вказані поняття функціонують у вирі соціальних, а також гуманітарних наук.

Важливо додати, що пріоритетною вимогою до працівника Національної поліції є високий рівень щодо вимоги самоконтролю емоцій та власної поведінки, та важливо, уміння пристосуватися і встановити контакт із окремими учасниками спілкування, підтримання нормальних стосунків, уміння розуміти переживання співрозмовника, потреби тощо. Поліцейський повинен володіти навичками щодо опанування власних почуттів та не допущення образ [6, с. 111].

У службово-професійній діяльності працівники поліції постійно спілкуються з різноманітним контингентом громадян, що відрізняються соціальним статусом, культурним та інтелектуальним рівнем, мають різний життєвий досвід, індивідуальні особливості, різний рівень соціалізації.

Деякі люди можуть перебувати, наприклад, у збудженому або безпорадному стані, потрясіння або сильного алкогольного сп'яніння, що часто спонукає до конфліктів. Працівник поліції у будь-якій ситуації повинен шукати методи для зняття напруги в міжособистісному спілкуванні з найбільш агресивно налаштованими особами й мінімізації конфлікту. У спілкуванні з громадянами працівник поліції повинен уміти встановлювати та підтримувати психологічний контакт, розуміти внутрішній світ співрозмовника, його особливості, мотиви, психологічний стан, а також уважно і зосереджено слухати.

Під час спілкування з громадянами, особливо з потерпілими, працівник поліції повинен насамперед допомогти їм, адже гарант законності і справедливості має поводитися так, щоб потерпілий

бачив у ньому не тільки представника держави і закону, але й високогуманну, чуйну і делікатну людину. Ввічлива, тактовна і коректна поведінка під час спілкування – свідчення загальної та правової культури працівників органів Національної поліції.

Висновки. Отже, проблема цінностей з античності і до нашого часу залишається однією з актуальних. Слід зазначити, що кожна історична епоха формувала інше розуміння цінностей. Проблеми цінності досліджує і аналізує спеціальна філософська дисципліна – аксіологія.

Цінності визначають основу людського буття, його сенс, формують світоглядну основу індивіда і спрямовують його діяльність. У процесі професійної діяльності цінності та ціннісні орієнтири стають орієнтиром, який спрямовує діяльність індивіда. Цінності наявні у будь-якій галузі людської діяльності. Особливо великого значення набувають такі цінності, як життя людини, її права, свобода, повага, честь, гідність та інші. Це фундаментальні категорії не тільки етики, але й права. Серед засадничих прав і свобод людини, проголошених у Конституції України, особливе місце посідає право на повагу до її законних прав, честі, гідності та достоїнства. Отож, вимоги Основного Закону держави зобов'язують усіх працівників органів Національної поліції суворо дотримуватися законності, справедливості й відповідальності у своїй професійній діяльності.

Як зазначає Логінова М.В., соціально-етичні цінності, які існують в українському суспільстві, орієнтують правоохоронні органи держави на формування у сучасних правоохоронців нової моделі і стратегії в службово-професійній діяльності, в основі якої повинен бути принцип «служіння закону», «служіння народу». Важливе місце в професійній діяльності працівників поліції посідає проблема ціннісних орієнтацій. Від її морально-психологічних установок залежить вибір ціннісних орієнтацій в службово-професійній діяльності [7, с. 116].

Як відомо, працівники органів Національної поліції виконують важливу соціально-правову функцію: захищаючи життя, права та свободи людей, вони часто ризикують життям. Тому важливо, щоб суспільство справедливо і адекватно оцінювало їхню діяльність. Адже працівники поліції досить часто піддаються професійному вигоранню, що у свою чергу, значно впливає та є однією з причин плінності кадрів [8, с. 362]. З іншого боку, авторитет та імідж сучасної поліції залежить від кожного працівника, його морально-етичних християнських настанов, професіоналізму, відповідальності, ціннісних орієнтацій. Тільки суворе дотримання законності, забезпечення стабільного громадського порядку і безпеки кожної людини, її прав, свобод, честі й гідності – запорука входження України і її правоохоронних органів до ЄС, де панують соціально-правові й моральні цінності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Берегова Г.Д. Ціннісні орієнтації у новому світогляді сучасної особистості. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 4. С. 3–8.
4. Березенський О.І. Основні аспекти патрулювання окремих підрозділів Національної поліції України. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2017. № 3. С. 115–119.
5. Березенський О.І. Організація патрулів під час несення служби. *Вісник проблем біології та медицини*. 2019. Вип. 2 (1). С. 107–119.
6. Коханова О.П. Цінності та ціннісні орієнтації, їх роль у розвитку особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2015. Вип. 3. С. 108–112.
7. Логінова М.В. Деякі аспекти формування органів територіальної оборони як фактору протидії російській загрозі. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. Вип. 14. С. 115–119.
8. Ряшко О.В. Цінність і ціннісні орієнтації в професійній діяльності поліції: філософсько-правовий аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Вип. 2. 2015. С. 356–367.